

Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky
Odbor Parlamentný inštitút

Edícia: Porovnávacie analýzy
7/2023

Volebné práva osôb so zdravotným znevýhodnením

Vypracovali: Peter Plenta, PhD., odbor Parlamentný inštitút
Victoria Mária Širocká, stážistka

Schválila: PhDr. Natália Petranská Rolková, PhD.,
riaditeľka odboru Parlamentný inštitút

Bratislava
jún 2023

Anotácia:

Predkladaná analýza ponúka porovnanie volebných práv osôb so zdravotným znevýhodnením vo vybraných európskych štátoch. Zameriava sa na tie, kde sú tieto práva definované širšie ako v slovenskej legislatíve a praxi.

Kľúčové slová:

voľby, volebné práva, osoby so zdravotným postihnutím, členské štáty EÚ

Postavenie odboru Parlamentný inštitút definuje § 144 zákona NR SR č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky, podľa ktorého Parlamentný inštitút plní informačné, vzdelávacie a dokumentačné úlohy súvisiace s činnosťou NR SR a jej poslancov. Súčasťou odboru je aj oddelenie Parlamentná knižnica a oddelenie Parlamentný archív.

V rámci informačnej činnosti odbor Parlamentný inštitút vydáva spravidla tieto informačno-analytické materiály:

V oblasti vzdelávania odbor Parlamentný inštitút zastrešuje úvodné inštruktážne semináre najmä pre novozvolených poslancov, účasť Kancelárie NR SR na parlamentnej rozvojovej spolupráci určenej pre zahraničné parlamenty, stážový program pre študentov vysokých škôl, ako aj ďalšiu vzdelávaciu, prednáškovú a publikačnú činnosť.

Materiál slúži najmä pre poslancov Národnej rady Slovenskej republiky a zamestnancov Kancelárie NR SR a nemôže v plnej miere nahrádzať právne alebo iné odborné poradenstvo v danej oblasti.

Údaje použité v materiáli sú aktuálne k dátumu jeho zverejnenia. Zverejňovanie materiálu je možné iba so súhlasom Odboru Parlamentný inštitút a autorov. Materiál neprešiel jazykovou úpravou.

Všetky iniciatívne materiály PI nájdete na: <https://www.nrsr.sk/web/?sid=nrsr/kancelaria/pi/oa/materialy/pm>

Volebné práva osob so zdravotným znevýhodnením

Anotácia:

Predkladaná analýza ponúka porovnanie volebných práv osob so zdravotným znevýhodnením vo vybraných európskych štátoch. Zameriava sa na tie, kde sú tieto práva definované širšie ako v slovenskej legislatíve a praxi. Dôraz sa kladie na volebné práva týchto osob pred volebným dňom a následne vo volebný deň, priamo vo volebnej miestnosti. Vzhľadom na dostupnosť informácií je komparácia legislatívy zameraná primárne na osoby s telesným zdravotným postihnutím.

Kľúčové slová:

voľby, volebné práva, osoby so zdravotným postihnutím, členské štáty EÚ

Voting rights of persons with disabilities

Annotation:

This analysis compares the voting rights of people with disabilities in selected European states. It focuses on countries where these rights are defined more broadly than in Slovak legislation and practice. Emphasis is put on voting rights before and during the election day, directly in the polling station. Due to the limited availability of information, the comparison of legislation is focused primarily on persons with physical disabilities.

Keywords:

elections, voting rights, persons with disabilities, EU member states

Obsah

1	Úvod	5
2	Volebné práva pred dňom konania volieb	7
	2.1. Predčasné hlasovanie	7
	2.2. Ostatné spôsoby uľahčenia výkonu volebné práva	9
3	Práva v deň volieb	10
4.	Záver.....	13
5.	Použité zdroje	14

1 Úvod

Porovnávacia štúdia sa zameriava na legislatívne ukotvenie volebných práv osôb so zdravotným znevýhodnením. Cieľom je priniesť prehľad „najlepších praktík“ a ich legislatívne znenie vo vybraných európskych štátoch, ktoré môžu potenciálne slúžiť ako inšpirácia na legislatívnu úpravu v Slovenskej republike. Materiál nerozoberá volebné práva osôb s mentálnym hendikepom, vzhľadom na komplexnosť a rozsah tejto témy. Podobne, vzhľadom na slabú dostupnosť informácií o „praxi“ sa štúdia venuje teoretickému ukotveniu týchto práv v legislatíve jednotlivých štátov.

Právam osôb so zdravotným postihnutím sa vo veľkej miere, predovšetkým v súvislosti s voľbami do Európskeho parlamentu, venoval aj Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV). Ten vo svojej správe¹ skonštatoval, že volebné práva týchto osôb sa často garantujú len formálne a v praxi sa stretávajú s množstvom prekážok. Napríklad, v 18 členských štátoch nemajú nevidiaci voliči žiadnu možnosť nezávisle voliť. Môžu len poveriť niekoho, kto ich sprevádza, aby za nich odovzdal ich hlas.

Ďalší faktor, ktorý ľuďom znemožňuje ísť samostatne voliť alebo ich od toho odrádza, sú konkrétne pravidlá alebo organizačné opatrenia. Sú to napríklad nedostupnosť informácií prispôbených jednotlivým typom postihnutia, prekážky z hľadiska mobility v samotných volebných miestnostiach a zťažujúce administratívne postupy na to, ako si môžu voliči uplatniť právo voliť vhodne prispôbenou formou. V mnohých členských štátoch ale naopak existujú ustanovenia týkajúce sa poskytovania informácií o voľbách osobám so zdravotným postihnutím spôsobom, ktorý zodpovedá ich potrebám. Tieto postupy sú často založené na dlhoročných zvyklostiach a nie sú výslovne upravené zákonom.

Štúdia má dve hlavné časti, prvá sa venuje volebným právam pred volebným dňom a druhá vo volebný deň, priamo vo volebnej miestnosti. Zamerali sme sa predovšetkým na štáty, ktoré majú tieto práva zakotvené v širšej podobe, respektíve riešené výrazne odlišným spôsobom ako na Slovensku.

¹ Pater, K. 2019. *Právo osôb so zdravotným postihnutím voliť vo voľbách do Európskeho parlamentu v praxi*. Európsky hospodársky a sociálny výbor. Dostupné online: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-02-19-153-sk-n.pdf>

Situácia na Slovensku

Volebné práva osôb so zdravotným postihnutím špecifikuje predovšetkým zákon č. 180/2014² Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Zabezpečenie týchto práv je podrobnejšie definované aj v medzinárodných dohovoroch, podzákonných normách či usmerneniach k voľbám, avšak vzhľadom na tému materiálu sa venujeme len tým právam či ustanoveniam, ktoré sú definované priamo zákonom.

Slovenská legislatíva rieši predovšetkým situácie v deň hlasovania tak, aby voliči so zdravotným znevýhodnením mohli odvoliť. Paragraf 24 zákona č. 180/2014 Z. z. stanovuje, že volič, ktorý nemôže sám upraviť hlasovací lístok pre zdravotné postihnutie alebo pre to, že nemôže čítať či písať a oznámi pred hlasovaním túto skutočnosť okrskovej volebnej komisii, má právo vziať so sebou do osobitného priestoru na úpravu hlasovacích lístkov inú osobu spôsobilú upraviť hlasovací lístok podľa jeho pokynov. Touto osobou však nemôže byť člen okrskovej komisie. Volič, ktorý nemôže pre zdravotné postihnutie sám vložiť obálku do volebnej schránky, môže požiadať, aby obálku do volebnej schránky vložila iná osoba, nie však člen okrskovej volebnej komisie. Zo závažných, najmä zdravotných dôvodov, môže volič požiadať sám alebo prostredníctvom inej osoby obec a v deň konania volieb okrskovú volebnú komisiu o hlasovanie mimo volebnej miestnosti, a to len v územnom obvode volebného okrsku, pre ktorý bola okrsková volebná komisia zriadená.

V praxi sa však ľudia so zdravotným hendikepom stretávajú s viacerými prekážkami. Počas parlamentných volieb v roku 2020 uskutočnil Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím (ÚKOZP) prieskum³ formou osobného pozorovania priebehu volieb v 50 vybraných volebných miestnostiach. Existenciu vyhradených parkovacích miest pre osoby so zdravotným postihnutím zistil v 22 prípadoch z celkového počtu 50 monitorovaných volebných miestností. Podobne, bezbariérový vstup do budovy s volebnou miestnosťou bol iba v 23 prípadoch z 50. Z päťdesiatich volebných miestností malo bezbariérový prístup iba 14, pričom samotný interier volebných miestností bol bez bariér v 37 prípadoch z 50. Mnohé volebné miestnosti sa nachádzali v priestoroch základných a stredných škôl, do ktorých bolo možné vstúpiť len po schodoch. Ak aj na nich boli nájazdové koľajnice, často boli také strmé, že človek odkázaný na invalidný vozík nebol schopný sa po nich dostať do budovy bez pomoci, dokonca veľakrát ani so zapojením zdatného pomocníka. Podobne aj ľudia sa zrakovým postihnutím sa dlhodobo sťažujú na skutočnosť, že ak chcú odvoliť, ich hlas nie je tajný a samostatne odvoliť ani nemôžu.⁴

² Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Dostupné online: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2014/180/20230604>

³ Pravda. 2022. Majú hendikepovaní ľudia rovnaké právo voliť ako zdraví? Často sa cítia nedôstojne. Dostupné online: <https://uzitocna.pravda.sk/spotrebitel/clanok/644697-maju-hendikepovani-ludia-rovnake-pravo-volit-ako-zdravi-casto-sa-citia-nedostojne/>

⁴ Bella, V. 2020. Tajné voľby pre všetkých? Pre nevidiacich to stále neplatí. Denník N. Dostupné online: <https://dennikn.sk/1777763/tajne-volby-pre-vsetkych-pre-nevidiacich-to-stale-neplati/>

2 Volebné práva pred dňom konania volieb

Tieto práva by sme mohli nazvať aj právom na dostupné a spoľahlivé informácie o voľbách, kandidátoch a politických stranách. Právo na spoľahlivé informácie o dátume volieb, spôsobe hlasovania a iných formách hlasovania, než je hlasovanie vo volebnej miestnosti, je neoddeliteľne späté s právom na účasť na voľbách⁵. Väčšinou sa jedná o letáky alebo brožúry distribuované občanom domov, zoznamy kandidátov vyvesené na verejných priestranstvách či obytných budovách, prípadne ide o špeciálne označené hlasovacie lístky poskytované všetkým voličom. Niektoré štáty však umožňujú aj predčasné hlasovanie, teda odovzdanie hlasovacie lístka ešte pred dňom volieb.

2.1. Predčasné hlasovanie a voľba z bydliska

Dánsko

Podľa paragrafu 53 dánskeho Volebného zákona č. 1260⁶ môže každý volič hlasovať vopred v ktorejkoľvek obci v Dánsku. Zákon tiež umožňuje hlasovanie vopred aj voličom hospitalizovaným v nemocnici či iných ubytovacích zariadeniach. Paragraf 56, ods. 1 tohto zákona⁷ upravuje predčasné hlasovanie na dobu počas posledných troch týždňov pred dňom volieb, najneskôr však v predposledný pracovný deň pred dňom volieb.

Estónsko

Podľa paragrafu 38⁸ je hlasovanie vopred možné od šiesteho do tretieho dňa pred dňom konania volieb. Ak ide o hlasovanie z domu, organizuje sa druhý a prvý deň pred dňom volieb. Daný zákon hlasovanie za určitých podmienok umožňuje aj v mieste trvalého pobytu voliča, v mieste výkonu väzby, v nemocnici a v zariadení sociálnych služieb.

Podľa paragrafu 43⁹, ak volič, ktorý chce hlasovať mimo volebného okrsku na mieste svojho trvalého pobytu, nemôže zo zdravotných alebo iných vážnych dôvodov hlasovať vo volebnej miestnosti, môže do 14.00 hod. tretieho dňa pred dňom volieb podať písomnú žiadosť o hlasovanie v mieste svojho trvalého pobytu obecnému úradu v mieste svojho trvalého pobytu alebo určenej okrskovej komisii. Okrsková komisia žiadosť zaeviduje.

⁵ Pater, K. 2019, s. 15.

⁶ Dánsko. Volebný zákon. Dostupné online (v anglickom jazyku): <https://elections.im.dk/parliament-elections/folketing-parliamentary-elections-act>

⁷ Tamtiež.

⁸ Estónsko. Volebný zákon. Dostupné online (v estónskom jazyku): <https://www.riigiteataja.ee/akt/RKVS>

⁹ Tamtiež.

Fínsko

Paragraf 46 fínskeho zákona o voľbách¹⁰ stanovuje, že každý, kto má právo voliť, môže hlasovať vopred. Osoba oprávnená voliť, ktorej schopnosť pohybu alebo konania je obmedzená do takej miery, že sa nemôže bez neprimeraných ťažkostí dostaviť do volebnej miestnosti alebo do miesta predčasného hlasovania, môže hlasovať vopred aj v domovskej obci. Predčasné hlasovanie sa začína v 11. deň pred dňom volieb a končí sa na 5. deň pred dňom volieb. Ministerstvo spravodlivosti musí poskytovať informácie o všeobecných miestach predčasného hlasovania a o čase hlasovania dostatočným a vhodným spôsobom.

Možnosť hlasovať z domu je upravená paragrafom 55 fínskeho Zákona o voľbách¹¹. Osoby oprávnené voliť doma musia túto žiadosť vopred písomne alebo telefonicky oznámiť Ústrednej volebnej komisii obce svojho trvalého bydliska najneskôr 12 dní pred dňom volieb. Oznámenie môže v mene voliča urobiť osoba, ktorú si volič sám zvolí. Písomné vyhlásenie, ktoré musí byť podpísané, možno urobiť na tlačive pripravenom na tento účel.

Litva

Paragraf 67, litovského Zákona o voľbách do parlamentu¹² osobám so zdravotným postihnutím (ale aj voličom nad 70 rokov) poskytuje právo voliť predčasne a z domu, ak sa pre svoj zdravotný stav nemôžu dostaviť v deň volieb do volebného okrsku a ak predložili žiadosť voliča o hlasovanie z domu. Volebné komisie, ktoré zostavujú a upravujú zoznamy voličov hlasujúcich doma, majú právo získať údaje o osobe so zdravotným postihnutím od Správy štátneho fondu sociálneho poistenia.

Volič, ktorý pre telesné postihnutie nemôže sám vyplniť žiadosť o hlasovanie z domu alebo ju odovzdať okrskovej volebnej komisii, môže splnomocniť svojho rodinného príslušníka, suseda alebo osobu, ktorá sa oňho stará, či člena volebnej komisie, aby uvedené úkony vykonal zaňho. Tieto osoby žiadosť voliča podpíšu a uvedú svoje meno, priezvisko a osobné číslo.

¹⁰ Fínsko. Volebný zákon 714/1998. Dostupné na internete (vo fínskom jazyku): <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980714> Anglický preklad je dostupný na: https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1998/en19980714_20040218.pdf

¹¹ Tamtiež.

¹² Litva. Zákon o voľbách. Dostupné online (v anglickom jazyku): <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/10831a4018db11e5bfc0854048a4e288?jfwid=bkaxmnua>

2.2. Ostatné spôsoby uľahčenia výkonu volebné práva

Írsko

V krajine funguje bezplatná telefonická linka s jednoducho zapamätateľným číslom (súvisiacim s dátumom volieb), ktorá funguje aj v deň volieb a ktorá poskytuje podrobné informácie o tom, ako môžu osoby so zdravotným postihnutím v Írsku voliť.¹³

Litva

Na stránke Ústrednej volebnej komisie je pred voľbami k dispozícii elektronická mapa s vyznačenými volebnými miestnosťami, ktoré sú prispôbolené pre osoby so zdravotným postihnutím.¹⁴

Nemecko

V podkladoch k voľbám, ktoré dostáva každý volič, musí byť uvedené, či je daná volebná miestnosť prispôbolená pre ľudí so zdravotným postihnutím, ako aj telefónne číslo, kde sa dajú získať informácie o prístupných volebných miestnostiach.¹⁵ V Nemecku je zároveň možné požiadať o vydanie voličského preukazu (*Wahlschein*), a to až do 18.00 hod. predposledného dňa pred termínom volieb, a s týmto preukazom môže potom voliť v ktorejkoľvek volebnej miestnosti vo svojom okrsku alebo meste.¹⁶

V Nemecku existuje k dispozícii „hovoriaci“ internetový portál, na ktorom si nevidiace a slabozraké osoby a osoby s ťažkosťami čítať text (napríklad osoby s dyslexiou) môžu vypočúť informácie čítané nahlas.¹⁷ Nevidiaci si zároveň môžu objednať šablóny na hlasovacie lístky prostredníctvom Nemeckého zväzu nevidiacich a zrakovo postihnutých, ktorý je zo zákona povinný vydávať a distribuovať tieto šablóny a je financovaný z verejných prostriedkov. Tieto šablóny sa zasielajú spolu s CD, na ktorom sa nachádza návod pre túto šablónu a oficiálne informácie o daných voľbách.

Švajčiarsko

Vysvetlenie k hlasovaniu je k dispozícii aj na internete, čo umožňuje ľuďom so zdravotným postihnutím nechať si zobrazíť text v ľubovoľnej veľkosti alebo si ho nechať nahlas prečítať vhodným programom.¹⁸

¹³ Pater, K. 2019, s. 17.

¹⁴ Tamtiež.

¹⁵ Tamtiež.

¹⁶ Tamtiež, s. 19.

¹⁷ Tamtiež, s. 15.

¹⁸ Tamtiež.

3 Práva v deň volieb

Základným, najrozšírenejším a v niektorých krajinách aj jediným spôsobom účasti na voľbách je voľba vo volebnej miestnosti. Je preto veľmi dôležité, aby boli tieto miestnosti plne prístupné pre osoby s rôznym zdravotným postihnutím a aby volebné komisie boli vybavené a mohli poskytnúť potrebnú pomoc v súlade s potrebami týchto osôb. V 12 členských štátoch EÚ nemajú osoby so zdravotným postihnutím možnosť zmeniť volebnú miestnosť, ak je pre nich napríklad iná volebná miestnosť z hľadiska ich zdravotného postihnutia praktickejšia než volebná miestnosť, kam na základe miesta bydliska patria. V 15 členských štátoch takáto možnosť existuje¹⁹.

Otázka prispôsobenia volebných miestností potrebám osôb so zdravotným postihnutím sa v právnych predpisoch jednotlivých členských štátov rieši odlišne. Jedenásť členských štátov uplatňuje všeobecnú zásadu, že všetky volebné miestnosti musia byť prispôbolené. Ak sa však na to pozrieme podrobnejšie, zistíme, že táto požiadavka prístupnosti sa v praxi chápe veľmi úzko – len ako absencia fyzických prekážok pre osoby na vozíku, ktoré do volebnej miestnosti prichádzajú v sprievode iných ľudí a ktorí, v prípade potreby, môžu tento vozík pomôcť tlačiť. Prehliada sa však niekoľko ďalších problémov, napríklad potreby nevidiacich osôb, vhodné usporiadanie priestorov, kde sa ľudia pohybujú z miesta na miesto, ako aj dizajn a prezentácia úradných oznámení vo volebných miestnostiach.²⁰

Len niekoľko členských štátov realisticky uznalo, že v krátkodobom horizonte nie sú schopné plne prispôbiť volebné miestnosti. Súčasne si uvedomili, že je potrebné špecificky zabezpečiť, aby aspoň časť volebných miestností bola prístupná, a to zavedením kvantitatívnych ukazovateľov:

- v Poľsku musí byť prístupných aspoň 50 % volebných miestností,
- v Rakúsku musí byť prispôbolená aspoň jedna volebná miestnosť v každej obci a aj v každej mestskej časti Viedne,
- v Maďarsku a v Írsku musí byť v každom sídle aspoň jedna prispôbolená volebná miestnosť,
- v Litve Ústredná volebná komisia, Fórum zdravotne postihnutých a Litovské združenie obcí podpísali 26. novembra 2016 dohodu, ktorá zaručuje, že aspoň 50 % volebných miestností bude v plnej miere prístupných.²¹

¹⁹ Tamtiež.

²⁰ Tamtiež.

²¹ Tamtiež; Interná databáza Európskeho centra pre parlamentný výskum a dokumentáciu (ECPRD). Požiadavky č. 2956 Participation in the elections of people with disability (Účasť osôb so zdravotným postihnutím na voľbách).

Holandsko

Volebný zákon (*Kieswet*) v článku J4²² stanovuje, že čo najviac volebných miestností, ale nie menej ako 25 % z celkového počtu, musí byť v budovách prístupných pre voličov s telesným postihnutím a musia byť na mieste, ktoré je pre takýchto voličov ľahko dostupné.

Írsko

Novela írskeho volebného zákona z roku 1996 v paragrafe 94²³ stanovuje, že ak je to možné, volebný komisár „zabezpečí volebné miestnosti, ktoré sú prístupné pre osoby na invalidnom vozíku“. Volebný komisár takisto zverejní najneskôr ôsmy deň pred dňom volieb všetky volebné miestnosti, ktoré nie sú prístupné osobám na invalidnom vozíku.

Luxembursko

Článok 79 luxemburského volebného zákona²⁴ umožňuje hlasovanie pomocou audiovizuálnej pomôcky, tzv. „hmatového modelu“. Volič, ktorý sa dostaví k hlasovaniu bez hmatového modelu, môže použiť model, ktorý mu poskytne volebná komisia a ktorý musí po odovzdaní hlasovacieho lístku vrátiť členom komisie.

Malta

Podľa paragrafu 72, odseku 1 maltského zákona o všeobecných voľbách²⁵ osoba, ktorá nemôže hlasovať samostatne, môže požiadať o poskytnutie vzoru hlasovacieho lístku v Braillovom písme, ako aj o reprodukčné načúvacie zariadenie. Každá volebná miestnosť musí byť vybavená audioprehrávačom a vzorom v Braillovom písme, na ktorej je uvedený zoznam kandidátov a strán z hlasovacieho lístka.

Poľsko

V Poľsku musí byť sprístupnených minimálne 50 % všetkých volebných miestností osobám so zdravotným postihnutím. Nevidiaci voliči sú zároveň oprávnení dostať špeciálne šablóny na hlasovacie lístky (rovnaké, aké sú k dispozícii vo volebnej miestnosti), ktoré im umožnia voliť úplne samostatne.²⁶

²² Holandsko. Volebný zákon. Dostupné online (v anglickom jazyku):

<https://english.kiesraad.nl/publications/publications/2012/06/international-documents-concerning-elections/electoral-act-and-electoral-decree>

²³ Írsko. Novelizovaný paragraf 94 volebného zákona. Dostupné online (v anglickom jazyku):

<https://www.irishstatutebook.ie/eli/1996/act/43/enacted/en/print#sec2>

²⁴ Luxembursko. Volebný zákon z 18. februára 2003. Dostupné online (vo francúzskom jazyku)

<http://data.legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2003/02/18/n2/jo>

²⁵ Malta. Všeobecný zákon o voľbách. Dostupné online (v anglickom jazyku):

<https://legislation.mt/eli/cap/354/eng/pdf>

²⁶ Pater, K. 2019, s. 28.

Paragraf 16, poľského volebného zákona²⁷ stanovuje, že starosta obce musí najneskôr 30 dní pred dňom konania volieb oznámiť voličom priestory volebných miestností prispôbené potrebám voličov so zdravotným postihnutím.

Podľa paragrafu 27²⁸ tohto zákona môže volič so zdravotným postihnutím najneskôr 14 dní pred voľbami písomne požiadať obecny úrad o zapísanie do zoznamu voličov podľa vlastného výberu na území príslušnej obce miesta svojho trvalého pobytu.

Paragraf 37a²⁹ volebného zákona poskytuje osobám so zdravotným postihnutím právo na informácie ohľadom dátumu volieb a volebných hodín, volebných obvodov, podmienok na registráciu znevýhodneného voliča či volieb ako takých. Paragraf 37b³⁰ ďalej upresňuje, že Štátna volebná komisia vypracuje v Braillovom písme informačný materiál o právach zdravotne postihnutých voličov podľa kódexu a na požiadanie ho poskytne dotknutým stranám.

Portugalsko

Paragraf 97 portugalského volebného zákona³¹ umožňuje voličom so zdravotným či telesným postihnutím požiadať o poskytnutie vzoru v Braillovom písme, ktorý im umožní vykonať volebné úkony.

Rakúsko

Podľa paragrafu 66 rakúskeho federálneho zákona o voľbách do Národnej rady³² sa musí hlasovanie vykonať osobne; volebné orgány musia dodať vzory hlasovacích lístkov, aby voliči, ktorí sú nevidiaci alebo slabozrakí, mohli hlasovať samostatne.

Taliansko

Obec musí podľa paragrafu 29 ods. 1 talianskeho zákona č. 104/1992³³ organizovať vo volebný deň služby verejnej dopravy na podporu voličov so zníženou pohyblivosťou. Ak príslušná volebná miestnosť nie je prístupná osobe na invalidnému vozíku, občan môže uplatniť svoje právo voliť v inej bezbarierovej volebnej miestnosti určenej podľa kritérií zákona č. 15/1991.³⁴

²⁷ Poľsko. Volebný zákon. Dostupné online (v poľskom jazyku):

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20110210112/U/D20110112Lj.pdf> anglický preklad je dostupný online: <https://aceproject.org/ero-en/poland-2011-election-code/view>

²⁸ Tamtiež.

²⁹ Tamtiež.

³⁰ Tamtiež.

³¹ Portugalsko. Zákon o voľbách do Zhromaždenia republiky. Dostupné online (v anglickom jazyku):

<https://www.parlamento.pt/sites/EN/Parliament/Documents/LeiEleitoralARen.pdf>

³² Rakúsko. Federálny zákon o voľbách do Národnej rady. Dostupné online (v nemeckom jazyku):

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001199>

³³ Taliansko. Zákon č. 104 z 5. februára 1992. Dostupné online (v talianskom jazyku):

<https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1992-02-05:104!vig=>

³⁴ Taliansko. Zákon č. 15 z 15. januára 1991. Dostupné online (v talianskom jazyku):

<https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1991-01-15:15!vig=>

4. Záver

Predložená komparatívna analýza poskytla bližšie informácie týkajúce sa práv osôb so zdravotným znevýhodnením v štátoch EÚ s ohľadom na ich legislatívnu úpravu v tejto oblasti. Cieľom bolo informovať o možnostiach doplnenia slovenskej legislatívy, najmä s ohľadom na práva znevýhodnených pred dňom konania volieb, respektíve v oblasti vybavenia a upravenia volebnej miestnosti.

Ako ukázala analýza, otázka prispôsobenia volebných miestností potrebám osôb so zdravotným znevýhodnením sa v právnych predpisoch jednotlivých členských štátov rieši odlišne. Volebné práva týchto osôb sú podľa správy Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru v mnohých krajinách EÚ často len formálne garantované a v praxi ich sprevádzajú rôzne prekážky. Napriek tomu však existujú v mnohých štátoch predpisy a normy uľahčujúce prístup osôb so zdravotným postihnutím k volebným urnám.

Spomedzi práv znevýhodnených osôb pred dňom konania volieb možno zmieniť právo na spoľahlivé informácie o voľbách týkajúce sa dátumu a priebehu volieb, či už ide o letáky poskytnuté občanom domov či verejne dostupné oznámenia, ktoré voliča oboznámia s rozličnými spôsobmi hlasovania (resp. disponibilitou miestnosti pre telesne znevýhodnených). Prípadne ide o špeciálne označené hlasovacie lístky poskytované všetkým voličom, napríklad v Dánsku či Litve. Niektoré štáty umožňujú občanom hlasovať predčasne, teda odovzdať hlasovací lístok ešte pred dňom volieb.

V samotný deň konania volieb je pre telesne postihnutých občanov rozhodujúce prispôsobenie volebného priestoru. Alternatívnym riešením môže byť umožnenie odvoliť v miestnosti podľa vlastného výberu, ktorá je prispôbena potrebám osôb so zdravotným postihnutím.

5. Použité zdroje

Bella, V. 2020. Tajné voľby pre všetkých? Pre nevidiacich to stále neplatí. *Denník N*. Dostupné online: <https://dennikn.sk/1777763/tajne-volby-pre-vsetkych-pre-nevidiacich-to-stale-neplati/>

Dánsko. Volebný zákon. Dostupné online (v anglickom jazyku): <https://elections.im.dk/parliament-elections/folketing-parliamentary-elections-act>

Estónsko. Volebný zákon. Dostupné online (v estónskom jazyku): <https://www.riigiteataja.ee/akt/RKVS>

Fínsko. Volebný zákon 714/1998. Dostupné na internete (vo fínskom jazyku): <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980714> Anglický preklad je dostupný na: https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1998/en19980714_20040218.pdf

Holandsko. Volebný zákon. Dostupné online (v anglickom jazyku): <https://english.kiesraad.nl/publications/publications/2012/06/international-documents-concerning-elections/electoral-act-and-electoral-decree>

Interná databáza Európskeho centra pre parlamentný výskum a dokumentáciu (ECPRD). Požiadavky č. 2956 Participation in the elections of people with disability (Účasť osôb so zdravotným postihnutím na voľbách). Dostupné online po prihlásení: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu>

Írsko. Novelizovaný paragraf 94 volebného zákona. Dostupné online (v anglickom jazyku): <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1996/act/43/enacted/en/print#sec2>

Litva. Zákon o voľbách. Dostupné online (v anglickom jazyku): <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/10831a4018db11e5bfc0854048a4e288?jfwid=bkaxmnua>

Luxembursko. Volebný zákon z 18. februára 2003. Dostupné online (vo francúzskom jazyku) <http://data.legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2003/02/18/n2/jo>

Malta. Všeobecný zákon o voľbách. Dostupné online (v anglickom jazyku): <https://legislation.mt/eli/cap/354/eng/pdf>

Pater, K. 2019. Právo osôb so zdravotným postihnutím voliť vo voľbách do Európskeho parlamentu v praxi. Európsky hospodársky a sociálny výbor. Dostupné online: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-02-19-153-sk-n.pdf>

Poľsko. Volebný zákon. Dostupné online (v poľskom jazyku): <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20110210112/U/D20110112Lj.pdf> anglický preklad je dostupný online: <https://aceproject.org/ero-en/poland-2011-election-code/view>

Portugalsko. Zákon o voľbách do Zhromaždenia republiky. Dostupné online (v anglickom jazyku): <https://www.parlamento.pt/sites/EN/Parliament/Documents/LeiEleitoralARen.pdf>

Pravda. 2022. Majú hendikepovaní ľudia rovnaké právo voliť ako zdraví? Často sa cítia nedôstojne. Dostupné online: <https://uzitocna.pravda.sk/spotrebitel/clanok/644697-maju-hendikepovani-ludia-rovnake-pravo-volit-ako-zdravi-casto-sa-citia-nedostojne/>

Rakúsko. Federálny zákon o voľbách do Národnej rady. Dostupné online (v nemeckom jazyku):
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001199>

Slovensko. Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Dostupné online:
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2014/180/20230604>

Taliansko. Zákon č. 104 z 5. februára 1992. Dostupné online (v talianskom jazyku):
<https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1992-02-05;104!vig=>

Taliansko. Zákon č. 15 z 15. januára 1991. Dostupné online (v talianskom jazyku):
<https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1991-01-15;15!vig=>

Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné online: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2014/180/20230301.html>

Použité zdroje sú aktuálne k dňu zverejnenia materiálu.